
ГЕОДЕЗІЯ

УДК 332.33 : 528

І. І. Сидоренко,
ст. викладач**РАЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ
В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

У роботі описані питання охорони земель, оптимізації і відновлення земельних ресурсів.

Ключові слова: *деградація і нераціональне використання земель, порушені землі, розмежування.*

И. И. Сидоренко,
ст. преподаватель**РАЦИОНАЛЬНЫЙ ПОДХОД К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ЗЕМЕЛЬНЫХ
РЕСУРСОВ В ЧЕРНИГОВСКОЙ ОБЛАСТИ**

В работе описаны вопросы охраны земель, оптимизации и восстановления земельных ресурсов.

Ключевые слова: *деградация и нерациональное использование земель, нарушенные земли, размежевание.*

I. Sydorenko**THE EFFICIENT APPROACH TO THE USAGE OF LAND RESOURCES
IN CHERNIHIV REGION**

The issues concerning the land protection, land resources optimization and renewal are described in the article.

Key words: *degradation and unreasonable land usage, violated lands, delimitation.*

Актуальність теми дослідження. Для збереження, накопичення і своєчасного оновлення інформації про кількісний та якісний стан земельних ресурсів, характер використання при місцевих органах виконавчої влади у сфері охорони та використання земельних ресурсів створені інформаційно-довідкові системи, які містять таку інформацію (банки даних) і комп'ютерні програми, необхідні для проведення аналітичної роботи та прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень, розроблення планів і прогнозів щодо раціоналізації використання й охорони земель. Державний банк даних про кількісний та якісний стан земель є складовою частиною Державного земельного кадастру України. Наприклад, банк даних державного кадастру передбачає одержання і накопичення інформації у вигляді кадастрових карт, складених на основі топографічних карт і ортофотопланів (аерофотокосмічних фотозображень місцевості) в єдиній державній системі координат, опису та оцінки землеволодінь і іншої нерухомості, даних про власника та інше. Порядок створення та функціонування державного банку даних, одержання з нього фізичними і юридичними особами, підприємствами, організаціями й установами інформації про кількісний та якісний стан земельних ресурсів, характер їхнього використання визначається та здійснюється Кабінетом Міністрів України.

За використанням та охороною земель здійснюється державний контроль. Його завданнями є забезпечення виконання землевласниками та земле-

ГЕОДЕЗІЯ

користувачами, фізичними і юридичними особами вимог земельного законодавства і нормативно-правових актів, виявлення порушень Земельного кодексу України і правових актів про охорону довкілля та окремих природних ресурсів. У результаті контролю вживаються заходи щодо припинення порушення законодавства про охорону земель, а також притягнення до відповідальності фізичних і юридичних осіб за невиконання землеохоронних заходів, за завдану у зв'язку з цим шкоду ґрунтам, людині, окремим природним ресурсам і довкіллю в цілому внаслідок забруднення, деградації, захаращення земельних ділянок відходами людської діяльності і безповоротної втрати ґрунтового покриву. Контроль за раціональним використанням та охороною земель здійснюють державні інспектори Державного комітету по земельних ресурсах і Міністерства екології і природних ресурсів і їхні органи на місцях. Свої функції зазначені органи здійснюють у взаємодії з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Діяльність, яка пов'язана з обстеженням і визначенням властивостей, екологічного стану та характеру використання земель, джерел їхнього забруднення, деградації, засмічення тощо, а також рівнів негативного впливу забруднених ґрунтів на здоров'я людини, окремі природні ресурси і довкілля в цілому, здійснюється з урахуванням метрологічних вимог щодо уніфікованості та точності проведення цих робіт. Уніфікованість і точність проведення обстежень, достовірність вимірів у сфері охорони та раціонального використання земельних ресурсів забезпечується метрологічною службою на основі єдиних норм і правил проведення обстежень та вимірів, розроблених з урахуванням міжнародних стандартів і вимог.

Постановка проблеми. За період проведення земельної реформи значні зміни відбулися в земельному фонді адміністративно-територіальних утворень, закінчився процес роздержавлення і приватизації земель сільськогосподарського призначення, зросла кількість власників земельних ділянок та землекористувачів.

У Законі України «Про землеустрій» статті 5 передбачено обов'язковість здійснення землеустрою в разі перерозподілу використовуваних громадянами і юридичними особами земельних ділянок для здійснення сільськогосподарського виробництва. Одним із головних завдань землеустрою на 2008-2012 роки є реалізація державної політики щодо обґрунтованого перерозподілу земель, формування раціональної системи землеволодіння і землекористувань з усуненням недоліків у розташуванні, використанні та охороні земель.

Невід'ємною складовою землеустрою є виконання робіт по оновленню планово-картографічного матеріалу як конкретної місцевої ради, так і кожного населеного пункту, розташованого на її території, по організації території новостворених сільськогосподарських агроформувань з комплексом заходів, які передбачають еколого-економічну оптимізацію використання та охорони земель (табл. 1).

Для виконання покладених на землеустрій завдань передбачається розробка схем землеустрою і техніко-економічного обґрунтування використання та охорони земель, завданням яких є узгодження в комплексі еколого-економічних і соціальних інтересів суспільства, недопущення екологічної збалансованості і стабільності довкілля та агроландшафтів.

У 2008-2012 роках передбачається виконати землевпорядні роботи зі складання схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних утворень на суму 7140 тис. грн., що дозволить скласти плани землекористувань новостворених сільськогосподарських агроформувань, значно поліпшити організацію ведення

ГЕОДЕЗІЯ

сільськогосподарського виробництва, раціонального використання та охорони земель, уточнення економічної бази справляння плати за землю, запропонувати перерозподіл земель з урахуванням потреб сільського, лісового і водного господарства (табл. 2).

Метою статті є висвітлення проблем раціонального використання й охорони земель, створення сприятливого економічного середовища і поліпшення природних ландшафтів, а також впровадження правових, організаційних заходів, спрямованих на відтворення і підвищення родючості земель.

Виклад основного матеріалу. У результаті здійснення земельної реформи значною мірою була зруйнована існуюча система землеустрою, інфраструктура сільськогосподарських підприємств, схеми сівозмін, а з початку земельної реформи практично призупинені роботи з проведення ґрунтових обстежень, які необхідно поновити, обсяги робіт визначені в табл. 3. Фінансування проводиться за рахунок Державного бюджету.

Тому одним з головних завдань сучасного землевпорядкування є складання проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін, впорядкування угідь з метою організації ефективного сільськогосподарського виробництва, у межах конкретних землеволодінь і землекористувань, комплексного раціонального використання і охорони земель.

Крім того, найважливішим завданням є розробка і впровадження науково-обґрунтованих сівозмін у всіх новостворених сільськогосподарських агроформуваннях.

Таблиця 1

Обсяги робіт з оновлення планово-картографічного матеріалу земель державної власності

Назва роботи	Площа, тис. га	Разом, тис. грн.	Кошти на проведення робіт, тис. грн.				
			2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Оновлення планово-картографічного матеріалу	1489,2	1641,1	245,7	343,2	346,3	353,8	352,1

Таблиця 2

Обсяги та вартість виконання землевпорядних робіт щодо розробки схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних утворень

Назва роботи	Кількість господарств	Разом, тис. грн.	Кошти на проведення робіт, тис. грн.				
			2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Розробка схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань	102	7140	540	1200	1500	1900	2000

ГЕОДЕЗІЯ

Таблиця 3

Обсяги робіт з коректування ґрунтових обстежень

Назва роботи	Площа, тис. га	Кошти на проведення робіт, тис. грн.					Разом, тис. грн.
		2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	
Коректування ґрунтових обстежень	154,3		63,4	107,7	71,3	143,3	385,7

Основними напрямками по збереженню, відтворенню та забезпеченню раціонального використання земельних ресурсів реалізації намічених цілей у 2008-2012 роках мають бути заходи щодо:

- відновлення стану та функцій еродованих земель, запобігання заростанню бур'янами, чагарниками і дрібноліссям сільськогосподарських угідь;

- підвищення родючості ґрунтів (внесення добрив, регулювання водного режиму, удосконалення технологій обробітку ґрунту, запровадження екологічнобезпечних систем землеробства);

- розкорчовування полезахисних і багаторічних насаджень, які втратили свої функціональні властивості або використовуються з низькою ефективністю;

- проведення моніторингу земель по агрохімічних показниках, забрудненню пестицидами, важкими металами, радіонуклідами;

- усунення причин та наслідків негативного впливу на земельні ресурси (ґрунти), а також здійснення заходів щодо попередження безповоротної втрати ґрунтового покриву та ліквідації негативних процесів;

- будівництво та реконструкція протиерозійних гідротехнічних і проти-зсувних споруд, систем і мереж для зрошення та осушення земель, створення нових і реконструкція існуючих захисних лісових насаджень.

Охорона земель і відтворення родючості ґрунтів – складна багатоаспектна проблема, вирішення якої потребує значних коштів та врегулювання на законодавчому рівні. Хоча тут певну роль можуть відігравати організаційні заходи, які не потребують великих додаткових витрат. Це спеціальні агротехнічні прийоми: оранка без перевертання скиби і поперек схилів, насичення сівозмін травами й іншими непросапними культурами відповідно до розроблених проектів землеустрою.

Але за допомогою лише окремих агротехнічних заходів не завжди можна забезпечити захист ґрунтів від антропогенних впливів. Потрібні нові принципи підходи до організації сучасного землекористування, які забезпечили б переведення його на екологічнобезпечний, ґрунтовий природозберігаючий шлях розвитку, формування й функціонування стійких і сталих агроландшафтів.

Такі завдання найбільш ефективно вирішуються завдяки впровадженню контурно-меліоративної організації території, яка передбачає ґрунтозахисну систему землеробства, ряд організаційно-економічних, агротехнічних, землевпорядних, гідротехнічних, лісомеліоративних заходів, що сприяють уповільненню ерозійних процесів.

У 2008-2012 роках на території 7 районів по 103 новостворених агроформуваннях, де є значні площі сільськогосподарських угідь, що піддаються негативному впливу водної та вітрової ерозії, передбачається розробити проекти землеустрою з елементами контурно-меліоративної організації території на загальну суму 1940,0 тис. грн. (табл. 4).

ГЕОДЕЗІЯ

Таблиця 4

Обсяги робіт по розробці проектів землеустрою з контурно-меліоративною організацією території

Назва роботи	Площа, тис. га	Всього, тис. грн.	в тому числі по роках, тис. грн.				
			2008	2009	2010	2011	2012
Розробка проектів землеустрою з контурно-меліоративною організацією території	83,5	1940	105	560	445	455	475

З метою ефективного використання та охорони малопродуктивних деградованих земель на період дії Програми передбачається виконати обсяги робіт по їх консервації під залуження та залісення (табл. 5).

Таблиця 5

Обсяги робіт по консервації малопродуктивних деградованих сільськогосподарських угідь

Назва роботи	Площа, тис. га	Всього, тис. грн.	в тому числі по роках, тис. грн.				
			2008	2009	2010	2011	2012
Консервація малопродуктивних деградованих с/г угідь	44,57	87560	9320	17505	19650	20370	20715

Дотримання землекористувачами розроблених і винесених в натуру науково-обґрунтованих сівозмін є важливим заходом, який не потребує значних капіталовкладень у підвищення родючості ґрунтів, а також їх охорони від негативних впливів водної та вітрової ерозії.

Важливе місце в боротьбі з проявами водної ерозії займають протиерозійні вали. На жаль, за останні 17 років не збудовано жодного погонного метра протиерозійних валів, а із 356 погонних кілометрів валів, які були збудовані в попередні роки, близько 40 % потребують капітального ремонту.

Підвищити зацікавленість власників землі і землекористувачів у збереженні та відтворенні родючості ґрунтів можливо при застосуванні принципу економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель, сутність якого полягає в тому, щоб забезпечити товаровиробникам сільськогосподарської продукції гарантії справедливого її розподілу і розпорядження нею.

Висновки. В основу програми охорони земель повинні бути покладені принципи природоохоронного, ресурсозберігаючого, екологічно безпечного та економічно ефективного використання природно-ресурсного потенціалу земельного фонду як територіального базису розвитку продуктивних сил і розселення, головного засобу сільськогосподарського виробництва та предмета праці, основи біорізноманіття, фактора соціального і екологічного благополуччя.

В основу заходів щодо охорони та відтворення екологічної функцій земель покладені такі принципи:

- збереження ґрунтів та посилення їх корисних властивостей; максимально можливе запобігання втрат сільськогосподарських земель;

ГЕОДЕЗІЯ

- попередження та усунення забруднення, захарашування і засмічування ґрунтів шкідливими відходами виробництва і споживання, порушення земель та знищення ґрунтового покриву;
- недопущення промислової, гірничовидобувної, сільськогосподарської та іншої господарської діяльності, що погіршує стан та екологічну роль земельних ресурсів;
- збереження і підвищення родючості ґрунтів, меліорація (поліпшення) непридатних для цільового використання та деградованих земель;
- запобігання та усунення негативного впливу забруднених і порушених земель на навколишнє середовище, природні ресурси, соціальний розвиток суспільства та здоров'я населення;
- збереження цінних природних територій і об'єктів генофонду, рослинного і тваринного світу;
- чітке розмежування ролі заходів щодо контролю над охороною і використанням земельних ресурсів з функціями організації їх господарського використання;
- неминучість відповідальності за невиконання заходів щодо охорони земель.

Питання охорони земель, оптимізації використання і відновлення земельних ресурсів якнайшвидше повинні перейти до рівня державних пріоритетів соціально-економічного розвитку України, найважливіших напрямків державної політики в галузі економіки та охорони навколишнього природного середовища. Припинення деградації і нераціонального використання земель не тільки відкриває значні резерви збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, а й забезпечить суттєве оздоровлення екологічних умов життя. Тому, усі землі потребують захисту та охорони від негативних процесів, забруднення і погіршення екологічного стану.

Література

1. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV / Верховна Рада України // Офіційний вісник України. - 2003. - № 125. - С. 29-37.
2. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV / Верховна Рада України // Офіційний вісник України. - 2003. - № 129. - С. 9-29.
3. Принципи класифікації земель як основи раціонального використання земельних ресурсів // Вісник аграрної науки. – 2002. -№ 3. - С. 63-66.
4. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. -2003. - № 39. - С. 350.

Надійшла 20.02.2011 р.